

Ludvig Schrøder og Sønderjylland.

Da Ludvig Schrøder i Efteraaret 1861 rejste til Rødding Højskole som Stedfortræder for Skolens Forstander Sofus Høgsbro, der var Rigsdagsmand og derfor opholdt sig i København i November og December Maaneder, var det først og sidst Arbejdet i Ungdomsskolen, Gerningen som Ungdomslærer, der drog ham.

Han var i Aaret 1860—61 stærkt optaget af Tanken om at blive Højskolelærer. Grundtvigs Tanker om at virkeliggøre en Oplysning til Oplivelse af den voxne Ungdom havde grebet ham. I Vinteren 1860—61 hørte han Grundtvig holde de kirkehistoriske Foredrag, som senere er udgivne under Navn af „Kirkespejl“. Ved disse Foredrag og gennem en grundig Læsning af Saxo og Snorre og en inderlig Fordybelse i Grundtvigs Tydning af Nordens Myther havde han „faaet Mod paa at være Tolk for Minderne fra Fædrenes Dage“ til aandelig og hjertelig Oplivelse og personlig Dygtiggørelse af den unge Slægt.

Det var Troen paa, at voxne unge Mennesker ved en historisk-poetisk, dansk-folkelig Tale kan vækkes til personlig levende Deltagelse i Aandslivet, der havde grebet ham.

Selv havde han haft en lys og frugtbar Ungdomstid med rig Erfaring af det lykkelige og udviklende i, „at det unge Øje faar Lejlighed til at møde de ædle Livsmaal og tiltales af dem“.

Han har fortalt om, at han i sin nærmeste Slægt allerede som Student havde erfaret, at Folkehøjskolen kunde vække og aandelig levendegøre unge Mennesker. „En Halvsøster til mig“, fortæller han, „havde en Søn, Jens Peter Lützen, der var ældre end jeg, og som nu forlængst er død af Tæring. Han havde været Elev paa Rødding Højskole fra November 1857 til April 1858. I min Barndom havde vi tidt været sammen. Som Student traf jeg ham nu paa Lolland og fandt ham hel forandret, oplivet og forfrisket af sit Højskolebesøg, og det gav mig gode Tanker om, hvad Folkehøjskolen kan udrette.“

Ludvig Schrøder gik til Rødding Højskole, fordi han havde Lyst og Drift til at tjene de unge, styrke deres Livsmod, hjælpe dem til „at finde deres Selv, deres Hjerte, saa de blev stærke til at tjene, hvad der er større end dem selv“.

Dette almene og store Sigte, som en ret Ungdomslærer maa have, om han for Alvor skal gøre Fyldest, ejede Schrøder fra første Færd, og det viste ham Vej til Rødding.

Men denne Skoles Forbindelse med Sønderjylland virkede ogsaa i høj Grad dragende paa ham.

Paa Fædrene-Side stammer Ludvig Schrøder fra Sønderjylland, idet hans Tiptiptipoldefader var Købmand og Raadmand i Haderslev, hvorfra han 1627, da

Byen under 30-Aars Krigen blev hærget af kejserlige Tropper og af Pest, flygtede til Svendborg.

Slægten kom imidlertid i Slutningen af det 18de Aarhundrede tilbage til Hertugdømmet, hvor Ludvig Schrøders Farfader Peter Schrøder blev Skovrider.

To af Peter Schrøders Sønner gik dog atter til Kongeriget, idet de blev Forstmænd paa Lolland. Den yngste af dem, Jens Peter Schrøder, blev Skovrider hos Grev Chr. D. F. Reventlow paa Christianssæde, hvor Sønnen Ludvig Schrøder fødtes 19. Januar 1836.

Sønderjylland var saaledes Ludvig Schrøders Fædres Land og var ikke for ham et „dansk Holsten“, som det blev nævnt af mange i de Tider og derfor ofte fik noget fremmed over sig, men en Del af Fædrelandet.

Den nationale Kamp har Ludvig Schrøder været Parthaver i fra sine tidligste Aar. Røret i Slesvig i Fyrrerne delte nemlig Slægten, der fik Medlemmer i begge Lejre.

Lysten og Trangen til at være virksomt med i Kampen for den danske Sag har levet hos ham, saalænge han kunde huske tilbage. Den delte Slægt har yderligere manet ham til paa sin Side at være en tro og beredvillig Tjener for Danskheden. Og Rødding Højskole var netop en national Stridspost, Rødding Højskole, som var det Rustkammer, hvorfra Ungdommen skulde forsynes med Aandens blanke Vaaben til Kampen for Modersmaal og Folkeliv. Han kunde her faa Lejlighed til at prøve, om han kunde føre „det levende Ord“, hvis Magt han i 1860 forlængst var overbevist om evner at vække Folkelivet, hvor det ligger i Dvale,

og værne det, hvor det er i Fare. Og til at være en folkelig dansk Ordfører stod hans Hu saa afgjort, at han lagde sine tidligere Planer om at dygtiggøre sig til en Lærerplads ved den lærde Højskole til Side.

Hertil kom, at Schrøder gennem sin Fæstemø, Charlotte Wagner, var bleven nøje knyttet til hendes Slægt, der paa det inderligste var sammenlevet med den sønderjydske Sag.

Charlotte Wagner var født 1842 i Rendsborg, paa Uffes Ø, hvor hendes Fader var Officer. Under Oprøret havde han tildels skilt sig fra sin Slægt ved at være Danmark tro.

Major Wagner døde under Krigen; men hans viljestærke og begavede Hustru byggede sine Børn et Hjem, hvor de særlig gennem Præsten P. A. Fenger, der var gift med en Søster til Fru Wagner, kom i levende Forbindelse med det folkelige og kristelige Røre, som var fremkaldt ved Grundtvig.

Vort danske Modersmaal havde i Fru Wagner en varm Veninde. Da hun som ung Brud fulgte sin Mand fra Barndomshjemmet til Garnisonsbyen Rendsborg, hvor Omgangssproget jo var tysk, havde det unge Par besluttet, at naar deres Rejsevogn kørte over Kongeaaen, skulde de begynde at tale tysk med hinanden, thi tysk maatte jo blive deres Hussprog. — Paa Køreturen gennem Kongeriget talte de dansk, som de altid plejede, men da de naaede ind paa sønderjydske Grund, slog den unge Officer over i det tyske Sprog, saaledes som Aftalen var. Men da fik baade han og hans unge Brud en Oplevelse, som aldrig siden glemtes. Hun brast nemlig i Graad, thi det slog ned i hende som et Lyn, at

skulde hun nu miste den daglige Brug af det Modersmaal, hvori alt det levede, som hun havde af aandeligt Eje, da var det som at føre et dræbende Slag mod hendes inderste Hjerteliv. Hun kunde ikke slippe sit danske Sprog. Hendes ridderlige Mand forstod hende, og selvfølgelig blev der aldrig talt andet end dansk mellem dem og den Børneflokk, der voxede op i deres Hjem.

I Fru Wagners Hjem var en levende Danskhed tilhuse, og her samledes en Ungdomskreds af Børnenes jævnaldrende, og blandt dem, der saaledes blev indført i Hjemmet, var Ludvig Schrøder, som havde vundet Fru Wagners ældste Søn Ludvig Wagner til Ven og snart vandt Hjemmets ældste Datter Charlotte til sin Fæstemø.

Da Sofus Høgsbro foreslog Schrøder midlertidig at gaa til Rødding som Lærer i Efteraaret 1861, var, fortæller han, „min Forlovede enig med mig i, at naar jeg ellers havde Tanker om at blive Højskolemand, maatte jeg nytte denne Lejlighed til at prøve mine Kræfter.“

Baade Ludvig Schrøder og Charlotte Wagner havde gennem Forældrenes Troskab mod Danmark og den danske Sag i Grunden paa Forhaand faaet Indvielse til at være med i et folkevækkende og folkeoplysende Arbejde i Rødding.

Uden disse Forudsætninger havde de sikkert ikke efter 1864 kunnet sætte alt ind paa at fortsætte deres Skolevirksomhed i umiddelbar Nærhed af Grænsen. Og naar Askov blev et Hjemsted for den altid vaagne og virksomme Interesse for den sønderjydske Sag, skyldes

det ikke alene den Omstændighed, at Askov var en Udløber fra Rødding Højskole, men det er ogsaa den naturlige Følge af Charlotte Wagners og Ludvig Schrøders folkelige og nationale Udviklingshistorie.

Foruden selve Ungdomsskolen, Arbejdet i denne, og den danske Sag var der endnu en Omstændighed, der paa særegen Maade drog Schrøder til Rødding, den nemlig, at Rødding-Kredsen havde faaet en betydelig og vækkende Ordfører i Sognepræsten Hans Svejstrup.

Det var særlig en af Højskolens Lærere, Jens Lassen Knudsen, den senere kendte Sognepræst i Lejrskov, der havde været virksom for at faa Svejstrup til Rødding for at der kunde komme en livlig Forbindelse i Stand imellem Præstens og Skolens Gerning, og Svejstrup havde fra sin Side søgt Embedet, netop for at være i Nærheden af Højskolen. At den 46aarige Præst fra Nørup havde faaet det store og vellønnede Embede, skyldtes, at en af Højskolens Tillidsmænd, H. D. Kloppeborg i Københoved, mundtlig bad Kong Frederik VII. om at kalde netop den Mand til Rødding.

Schrøder har fortalt om, hvormeget det betød for ham, at Svejstrup var Præst i Rødding, og den foreløbige Virksomhed paa Højskolen i Efteraaret 1861 var næppe bleven Indledningen til, at Schrøder Aaret efter overtog Stillingen som Forstander, hvis Svejstrup ikke havde været den gode Brolægger mellem Skolen og Befolkningen.

Schrøder boede i Novbr. og Decbr. Maaneder hos Jens Lassen Knudsen, der øvede en stor Indflydelse paa ham og var den, der satte ham ind i Skolens Stilling. Knudsen var meget trykket af, af Skolen stod som en for

den store Del af Stedets Befolkning helt fremmed Indretning. Dette forstod Schrøder var en Vanskelighed; han skriver herom: „Havde jeg ikke følt det før, saa blev jeg vis paa, at dersom Skolen ikke kunde komme i bedre Forstaaelse med Omegnens Beboere, end det hidtil havde været Tilfældet, da burde jeg ikke gaa til Rødding. Men naar jeg saa, hvorledes Befolkningen flokkedes om Svejstrups Prædiken, og jeg erfoer, hvor alvorligt det laa ham paa Sinde at være en Støtte for Rødding Højskole, saa fik jeg Tro til, at han kunde slaa Bro mellem den og Egnens bedste Folk. Havde Rødding Højskole ikke været, var Svejstrup næppe bleven Præst i Rødding og Skrave, og havde Svejstrup ikke søgt og faaet dette Embede, da var Nutzhorn og jeg næppe blevet Højskolelærere.“

Jeg forstaar godt, at H. D. Kloppenborgs Datter-son, den nuværende Landdagsmand for Haderslev Kreds, H. D. Kloppenborg-Skrumsager, som ejer sin Morfaders Gaard, kalder den Bænk ude i sin Have, hvor i sin Tid den Samtale blev ført, der havde til Følge, at den gamle Kloppenborg drog til København for at bede Kongen om at give Svejstrup Præsteembedet i Rødding og Skrave, for den historiske Bænk. Før Skolen i Rødding, for Menighedskredsen, der blev samlet, og for Askov Højskole har Svejstrups Komme til Rødding betydet noget afgørende.

Arbejdet i Ungdomsskolen, Deltagelsen i Kampen for Modersmaalet i Sønderjylland og Udsigten til et godt Samarbejde mellem Kirke og Skole, var de tre bevægende Aarsager, der førte Ludvig Schrøder til

Rødding, hvor han holdt sit første Foredrag paa Kong Frederik VII. Fødselsdag 6. Okt. 1862.

Skønt hans Virketid i Rødding kun blev kort, nemlig kun halvandet Aar, til Maj 1864, naaede han dog sammen med sine Venner og Medlærere H. Nutzhorn og R. Fenger og i Fællesskab med H. Svejstrup at faa adskilligt sat i Værk til Vækkelse og Oplivelse af Folkelivet, til Trods for Bladet „Dannevirke“, der under Godske Niensens Ledelse direkte og af et godt Hjerte søgte at hindre ham i at komme i et nært Forhold til den sønderjydske Befolkning ved at fremstille ham som en latterlig lille Efterligner af Grundtvig. Den gode Redaktør i Haderslev kunde slet ikke se, at Ludvig Schrøder samtidig med at være en varm og trofast Lærling af Grundtvig paa en selvstændig Maade havde Forstaaelsen af, hvorledes Grundtvigs Tanker om en folkelig Oplysning skulde virkeliggøres, og deri langt overgik selve Mesteren.

Gennem regelmæssige Maanedsmøder paa Højskolen kom de ny Lærere snart i nært Forhold til Kredsen om Skolen, og ved enkelte store Møder samledes der Deltagere fra hele Nordslesvig. Her var Samarbejdet mellem Svejstrup og Skolen af største Betydning. Den kirkelig interesserede Kreds, der sluttede sig til Svejstrup, fik herigennem en videre aandelig Horisont og paa det inderligste en Oplevelse af, at de som danske Mennesker alene i dansk Aandsliv kunde finde Næring til Personlighedens Væxt og Udvikling.

Krigen 1864, som afbrød Højskolens Arbejde, førte ogsaa til, at Svejstrup, som ikke vilde aflægge Ed til den preussiske Konge, maatte gaa fra sit Embede.

Han virkede derefter som fri kirkelig Ordfører i sin gamle Kreds indtil 1870, da han blev Sognepræst i Vejen og Læborg Sogne, hvortil hans Venner fra Sønderjylland kunde søge for at faa udført kirkelige Handlinger. Hans Virksomhed blev fortsat af Rødding Højskoles ny Forstander Cornelius Appel, der holdt kirkelige Søndagsmøder i den store Forsamlingssal, som Schrøder havde bygget paa Højskolegaarden i Rødding, og i Kloppenborgs Sal i Københoved.

Denne kirkelige Sammenslutning først om Svejstrup og senere om Appel blev Udgangspunktet for den første danske Frimenighed i Sønderjylland. Naturlig maatte der hos dem, der Søndag efter Søndag samledes til kirkeligt Møde i Rødding og Københoved, vaagne Trang til at faa en fyldig Gudstjeneste med Daab og Nadver, og da det i 1873 blev forbudt kongerigske Præster overhovedet at tale i Sønderjylland, besluttede Rødding Kredsen at danne en Frimenighed med C. Appel som Præst.

Det almindelige Ønske var, at den Frimenighed, der skulde dannes, maatte blive lyst i Kuld og Køn som en Datter af den danske Folkekirke, derved, at den Mand, der var kaldet til at være Frimenighedens Præst, fik sin Ordination i den danske Folkekirke. Da C. Appel ikke var dansk Undersaat og desuden ikke teologisk Kandidat, og det saaledes ikke var at vente, at danske Biskopper som den danske Folkekirkes bestaltede Ordinatorer vilde indlade sig paa i Kraft af deres Embedsstilling at præstevie Appel, maatte der gøres Udvej paa anden Maade.

Ludvig Schrøder, der kendte Forholdene i Sønderjylland og især i den paagældende kirkelige Kreds

omkring Rødding, og som forstod, at det, der her skulde ske, var Indledning til en historisk Udvikling, der vilde kræve sin Ret, om Sønderjyderne skulde bevare deres Danskhed i de kommende Tider, tilbød da at give Husrum paa Askov Højskole til Ordinationen, som Vilhelm Birkedal sammen med en større Kreds af kendte Præster havde lovet at foretage.

Ordinationen fandt Sted 30. Juli 1874, og denne Dag er bleven en af Skolens største Mindedage, fordi det, som da fik sin Tilslutning fra Menigheden i den danske Folkekirke, gennem den Menneskealder, der er gaaet siden, i stadig voxende Grad er bleven de danske sønden Aa til Velsignelse.

Da Schrøder ved Maj 1864 rejste fra Rødding, var det selvfølgelig hans sikreste Haab, at han snart kunde vende tilbage og tage Gerningen op paany.

Men det skulde jo gaa anderledes.

Længe holdt han og Nutzhorn Haabet oppe om at kunne fortsætte; saa sent som 3. Oktbr. 1864 skriver Schrøder i et Brev til Pastor Melby, Asperup „at vi (∴ han og Nutzhorn) haaber, lidt før eller lidt senere at komme til Rødding eller til et Sted i Nærheden for at begynde Højskolen igen“.

Der kom Opfordring til ham om at forsøge paa at begynde en Folkehøjskole paa Fyn. Men da Pastor Svejstrup i et Brev meddelte ham, at Bestyrelsen for Rødding Højskole ønskede, at han skulde se at faa en Skole i Gang i Nærheden af Grænsen, var han intet Øjeblik i Tvivl om, at han vilde, om det blev muligt, følge dette Ønske, thi helst af alt vilde han fremdeles tjene den sønderjydske Ungdom med sit Skolearbejde.

Det blev i Askov, Skolen kom til at ligge, og Schrøders Haab om, at unge Sønderjyder vilde komme som Elever der til, er ikke bleven skuffet.

Sønderjyderne har i Tiden siden 1864 besøgt ikke alene Askov, men de danske Folkehøjskoler i det hele i et saa stort Antal, at det giver et overmaade værdifuld Bevis for, at den folkelige Udvikling blandt de danske under Fremmedherredømmet indtil denne Dag er foregaaet under levende Vexelvirkning med Udviklingen i Moderlandet.

I Stedet for kun at give en Oversigt over Askov Højskoles Forhold til den sønderjydske Sag, foretrækker jeg at give en samlet Fremstilling af, i hvilken Udstrækning samtlige danske Ungdomskoler har samlet Elever fra det danske Nordslevig, og jeg har ment, det vilde være af Interesse at gennemføre en saadan Redegørelse ligefra 1844 til Maj 1908.

Tallene i efterfølgende Opgørelse er i hvert Fald ikke for store, men vil paa det nærmeste være rigtige, idet kun ganske enkelte Skoler ikke har kunnet give de fornødne statistiske Optegnelser.

Antal Elever fra Nordslesvig paa samtlige Folkehøjskoler.¹⁾

Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever
1844	20	1848	0	1852	31
1845	20	1849	0	1853	32
1846	28	1850	4	1854	20
1847	21	1851	18	1855	17

¹⁾ Eleverne paa de sønderjydske Højskoler er paa Rødding nær ej medtagne efter 1864.

Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever
1856	18	1874	57	1892	93
1857	17	1875	54	1893	155
1858	15	1876	46	1894	214
1859	14	1877	59	1895	177
1860	19	1878	38	1896	175
1861	22	1879	55	1897	198
1862	26	1880	42	1898	179
1863	29	1881	33	1899	124
1864	1	1882	46	1900	140
1865	7	1883	48	1901	141
1866	16	1884	58	1902	124
1867	32	1885	61	1903	200
1868	45	1886	58	1904	173
1869	38	1887	38	1905	192
1870	62	1888	55	1906	225
1871	60	1889	77	1907	267
1872	37	1890	64		
1873	48	1891	75		

I Aarene før Treaarskrigen og i det væsentlige ogsaa i Tiden til 1864 er Rødding Højskole den eneste, der kommer i Betragtning, idet kun tre andre Højskoler havde nogle faa nordslesvigske Elever før sidste Krig.

Rødding Højskoles første fire Aar, indtil 1848, har ingen fast Stigning at opvise i Elevantallet. Aarene 1850 og 1851 kan ikke regnes for normale paa Grund af Krigen. De to følgende Aar, 1852 og 1853, viser en Opgang, som imidlertid efterfølges af en sløj Periode lige til 1862.

Man kunde have ventet, at Tiden efter Treaarskrigen vilde have udmærket sig ved en levende Sans for

Ungdommens Oplysning og Oplivelse paa Modersmaalet i den Landsdel, hvor Sprogkampen stod. Men det var ikke Tilfældet. At dømme efter Elevbesøget maa man endogsaa sige: tværtimod.

Grunden til det lave Elevtal kan nemlig ingenlunde søges i en mindre god Ledelse af Rødding Højskole.

Sofus Høgsbro, som aabnede Skolen 19. November 1850, var en dygtig, en nidkær Forstander, der havde en klar Forstaaelse af, at Skolens vigtigste Opgave var at virke vækkende og folkelig oplysende paa Eleverne, ligesom han ved i fortrinlig Grad at øge Skolens Bogsamling og øvrige Undervisningsmidler søgte haade at udvide og uddybe Undervisningen.

Nej, Sagen var den, at efter Treaarskrigen tabte mange af Højskolens Venner i Nordslesvig Skolens Hovedmaal af Sigte. De havde den Opfattelse, at nu, da „Sejren“ var vunden, var Danskheden sikret i Nordslesvig, og Højskolens nationalt vækkende Arbejde overflødig. Styrelsen, der jo havde Skolevæsenet i sin Haand, skulde nok sørge for at holde Tyskheden nede og lade den opvoxende Slægt faa Del i dansk Kultur. Det var ret almindeligt, at man ønskede Folkehøjskolen omdannet til en Landbrugsskole, helst endda med Examensret.

Striden herom naaede endogsaa ind i Skolens Lærerkreds og delte den i to Lejre. Høgsbro havde paa sin Side den betydeligste af Lærerne, den ovenfor nævnte Jens Lassen Knudsen, der dybere og mere livfuldt saa, at det paa Folkehøjskolen gjaldt om aandelig Vækkelse og ikke om at give Eleverne en faglig Uddannelse.

Man ser af Elevtallet i Aarene 1854 til 1862, at selv om Høgsbro holdt Stillingen som Forstander, var Forstaaelsen af Skolens Opgave kun ringe.

„Aanden i 1848“ havde ikke vakt Nordslesviger-nes Sans for den folkelige Ungdomsskole og havde iøvrigt ej heller vakt det danske Folk til Forstaaelse heraf. Man kan næsten sige, at det var gennem en enkelt Mand, de store Oplevelser fra Vækkelsesaaret 1848 fik afgørende Betydning for Folkehøjskolen, nemlig gennem Christen Kold. Han blev i det Aar vækket til Bevidsthed om, hvad han ejede i Folk og Fædreland, og i Kraft heraf begyndte han den Skole, som kom til at præge alle de grundtvigske Højskoler i Tiden derefter.

Kold udtrykte sin Skoles Ejendommelighed ved at sige: „I Rødding gælder det først og sidst Kampen mod Tyskheden, og paa Hindholm (oprettet 1852) er de optagne af Bondevennernes Kamp mod Herremændene; de vender sig mod enkelte af Dødens Virkninger, Tidens Tryk, der vil tabe sig som Bølgeslaget. Min Skole derimod er grundlagt paa at danne Stridsmænd til den altid staaende Kamp mod selve Døden.“

Det er frimodigt og stærkt sagt, men egentlig ikke for stærkt. Folkehøjskolens Historie har hidtil vist, at alene de Kræfter i Folkehøjskolens Tjeneste, der har vedkendt sig dette høje Maal, har formaact at samle Elever.

Da Rødding Højskole 1862 fik Ludvig Schrøder til Forstander, gik Ledelsen fremad i samme Retning som Kold havde angivet. Af hvad jeg har meddelt om Schrøders Komme til Rødding, vil det fremgaa, at han

paa selvstændig Maade var bleven klar over, at Skolen har det Hovedmaal, Kold pegede paa, men forøvrigt har Schrøder ogsaa selv udtalt, at han blev stærkt paavirket af Kold, navnlig efter et Besøg paa Dalby Skole i Ugen efter Fastelavn 1862, altsaa inden Schrøder overtog Ledelsen af Rødding Højskole.

Stigningen i Elevtallet paa Rødding 1862 og 1863 skyldes det gode Samarbejde, der kom i Gang mellem H. Svejstrup og Skolen, og som jeg i det foregaaende har gjort Rede for.

Der kommer nu efter Krigen et langt Tidsrum, som gaar lige op til 1888, hvori Elevbesøget af Nordslesvigere paa de danske Folkehøjskoler ikke hæver sig synderligt over, hvad der blev naaet allerede 1867, Der er Svingninger, men ingen fast Opgang. Tallet bliver i Gennemsnit det dobbelte af Tallet før Krigen.

Fra 1889 er Stigningen sikker, og fra 1892 maa, det ser man tydeligt, en ny Faktor gøre sig gældende.

Aarsagen til de hyppigere Besøg har sit Udspring i det berygtede Sprogreskript af 18. December 1888 og dets Følger.

Reskriptet paabød, at fra 1. April 1889 skulde Undervisningsproget være tysk i alle Lærefag i de nordslesvigske Skoler med Undtagelse af Religionen.

Hidtil havde der i Skolerne været undervist 7 Timer ugentlig i Tysk og desuden været givet 5 ugentlige Timers Undervisning paa Tysk i forskellige Fag.

Dette voldsomme Slag mod de danske Nordslesvigeres Modersmaal følte dybt og smerteligt.

Gustav Johannsen skriver i sin Afhandling: „Nordslesvig i 1889“ i dette Tidsskrift for 1890: „I Aaret

1889 joges det danske Sprog, Nordslesvigernes Modersmaal, saa godt som fuldstændigt ud af Almueskolen, og derfor mærkes dette Aar med en særlig sort Rand paa Nordslesvigs Tidstavle. Men som hidtil vil de nordslesvigske Mødre ogsaa i Fremtiden lære deres smaa at bede deres Fadervor i Hjertesproget og at synge Lovsange og Fædrelandssange i Modersmaalet.“

Hjemmene maatte nu tage dobbelt fat med at lære Børnene at læse og skrive dansk.

Men Skolerne blev der ogsaa dobbelt Brug for nu.

„Den nordslesvigske Skoleforening“, som blev stiftet 30. Nov. 1892, var Frugten af de danske Nordslesvigeres fælles Forstaaelse af, at nu maatte der skaffes Udvej for langt flere Unge til at komme paa danske Skoler. I det Opraab, som Foreningens Styrelse udstedte, hedder det: „De, der vil have deres konfirmerede Børn paa Efterskole eller Højskole, og ikke selv har Raad til at bekoste dette, vil vi, saa vidt Midlerne rækker, hjælpe i Forhold til deres Trang.

I det hele vil vi gøre alt, hvad vi formaar, for at værne om og pleje Modersmaalet og det danske Aandsliv hos Børnene og Ungdommen, for at der kan være en veloplyst og kraftig Slægt til at afløse den nuværende.

Sagen er ikke alene tvingende nødvendig, om vi vil bevare vort Folkeliv, men tillige saa god og retfærdig, at vi kan tage fat i Guds Navn med godt Mod, sikre paa, at lader vi kun ikke selv forknyt Haanden synke, saa vil han lægge sin Velsignelse til, at vi kan bevare det Sprog og det Liv, han selv har givet os.“

Skoleforeningens Virksomhed viser sig med stor Styrke i Tallene for Elevbesøget paa Højskolerne efter 1892, idet de mer end fordobler sig. Det samme gælder Elevbesøget paa Efterskolerne, hvorom senere.

Den nordslesvigske Skoleforening var bleven stiftet samme Aar, som Højskoleloven blev givet i Kongeriget med rigeligere Understøttelse til fattige Elever og større direkte Tilskud til Skolerne, og denne Tilfældighed kan, om man vil, være et Billede paa, at den almindelige Forstaaelse af Folkehøjskolens Betydning var voxet frem i nogenlunde samme Tidsrum nord og syd for Grænsen.

Den iøjnefaldende Nedgang i Elevtallet i Aarene 1899—1902 skyldes selvsagt Köllerregimentet og svarer ganske til Virkningerne af det samme Regimente paa den nordslesvigske Skoleforenings og Vælgerforeningens Medlemstal (smlg. Sønderjydske Aarbøger 1905 Side 260).

1903 gaar Elevtallet dog allerede op paa den tidligere Højde; hermed er Köllerregimentet overvundet, hvad vel faar sit vægtigste Udtryk i de paabegyndte danske Aarsmøder, hvoraf det første holdtes i Juli Maaned 1902.

De sidste to Aar 1906 og 1907 (Opgørelsen gælder som anført indtil Maj 1908, har altsaa Vinterskolerne 19⁰⁷/₀₈ med) viser en stadig Stigning. Elevbesøget fra Nordslesvig paa Højskolerne er nu 10 Gange større, end det var før sidste Krig.

Paa nogle enkelte Undtagelser nær har alle danske Folkehøjskoler haft Elever fra Nordslesvig.

Nedenstaaende har jeg anført det samlede Antal Elever, der i Aarenes Løb har været paa de Højskoler, som ialt har haft over 50 Sønderjyder som Lærlinge.

Rødding	Højskole . . .	ca. 400 ¹⁾
Askov	”	” 858
Vinding	”	” 502
Ryslinge	”	” 454
Testrup	”	” 240
Vallekilde	”	” 203 (ufuldst. Opg.)
Frederiksborg	”	” 191
Ollerup	”	” 170
Grundtvigs	” (Marielyst)	” 157 (ufuldst. Opg.)
Vejstrup	”	” 136
Odder	”	” 125
Høng	”	” 117
Ry	”	” 98
Ubberup	”	” 88
Vestbirk	”	” 91
Børkop	”	” 79
Skamlingsbanke	”	” 73
Sorø	”	” 71
Hindholt	”	” 65
Haslev	”	” 55

Som en glædelig Kendsgerning skal særlig fremhæves Besøget paa de to indremissionske Højskoler, Børkop og Haslev; det viser nemlig Forbindelsen mellem denne kirkelige Retnings Folk paa begge Sider Grænsen.

¹⁾ Heri ogsaa medregnet sønderjydske Elever paa Rødding efter 1864.

I Kongeriget er Landbrugsskolerne voxede frem af Folkehøjskolen. Forstander J. C. la Cour paa Lyngby lod sætte følgende Linjer under sit Billede: „Den danske Landboskole er et Barn af den danske Folkehøjskole og maa som denne bygges paa Troens og Folkelivets Grund.“ Hermed vilde han have fastslaaet den inderlige Forbindelse mellem de to Skoler. — I en Redegørelse for, hvorledes de danske Nordslesvigere har benyttet Folkehøjskolen, hører da ogsaa naturlig en Opgørelse for Landbrugsskolerne med.

Antal Elever fra Nordslesvig paa samtlige Landbrugsskoler.

Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever
1868	1	1882	6	1896	29
1869	2	1883	19	1897	20
1870	5	1884	12	1898	40
1871	5	1885	5	1899	41
1872	4	1886	6	1900	55
1873	4	1887	13	1901	53
1874	8	1888	11	1902	44
1875	15	1889	28	1903	39
1876	36	1890	18	1904	45
1877	32	1891	14	1905	48
1878	17	1892	21	1906	33
1879	17	1893	25	1907	65
1880	21	1894	15		
1881	12	1895	21		

Disse Tal viser en afgjort Stigning fra 1898. I Köllertidens haardeste Aar er Elevtallet paa Landbrugsskoler særlig stort, det hænger maaske sammen

med, at det ikke var saa farligt at have en Søn paa den faglige Landbrugsskole som paa den nationale Folkehøjskole.

Forøvrigt er de faa Landbrugselever i Forhold til Antallet af Højskoleelever ogsaa kendt fra Kongeriget. Her som der studser man over de lave Tal. Det har taget længere Tid at oparbejde Forstaaelsen af den faglige Uddannelses Betydning. Og det er jo ikke enhvers Sag at komme to Gange paa Skole i den voxne Alder, navnlig naar der tages Hensyn til den lange Militærtjeneste, og kan en ung Mand kun komme paa Skole én Vinter, er der god Enighed baade blandt Højskolens og blandt Landbrugsskolens Mænd om, at da vil man tilraade ham at tage paa en Folkehøjskole, og det hvad enten han hører hjemme i Kongeriget eller i Nordslesvig.

Foruden Høj- og Landbrugsskoler er der jo endnu i Kongeriget en tredje Række Skoler, der modtager den nordslesvigske konfirmerede Ungdom til en dansk Undervisning, nemlig Efterskolerne langs Grænsen.¹⁾ Disse Skoler modtager Eleverne i Alderen 15—16—17 Aar, medens Høj- og Landbrugsskolerne ønsker, at Eleverne skal være noget ældre.

Nordslesvigs Skoleforenings Virksomhed har i høj Grad bidraget til, at Efterskolerne har faaet flere og flere Elever. Efter Skolens Fortyskning syd for Grænsen bliver det Aar for Aar mere nødvendigt, at de unge, saasnt de er ude over den skolepligtige Alder, søger at faa Hjælp til at indhente det i Børneskolen forsømte

¹⁾ Skibelund, Hejls, Vester Vedsted, Holsted og Bramminge.

og ikke venter paa, at de bliver gamle og udviklede nok til at tage paa Høj- eller Landbrugsskole.

Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever	Aar	Antal Elever
1874	13	1886	12	1898	128
1875	16	1887	18	1899	118
1876	20	1888	18	1900	154
1877	25	1889	18	1901	155
1878	31	1890	21	1902	204
1879	32	1891	69	1903	166
1880	33	1892	75	1904	199
1881	32	1893	136	1905	268
1882	38	1894	145	1906	233
1883	50	1895	180	1907	309
1884	37	1896	208		
1885	20	1897	142		

Man ser, at Efterskolernes Elevtal ligesom Højskolernes voxer til det dobbelte, da Skoleforeningen begyndte sin Virksomhed, men man lægger særlig Mærke til, at Efterskolernes Tal i det sidste Aar 19⁰⁷/₀₈ langt overstiger Højskolernes Elevtal.

Dette tyder paa, at de danske Nordslesvigere paa en forstandig Maade gør Brug af de danske Ungdomsskoler, der gerne vil tjene den danske Ungdom under Fremmedherredømmet.

Tager man det samlede Antal paa de tre Rækker Skoler, Højskoler, Landbrugsskoler og Efterskoler, finder man, at for Aaret 1907 er dette Tal 641, og det betyder, at der forholdsvis søger ligesaa mange unge fra det danske Nordslesvig paa Kongerigets Ungdomsskoler, som der er unge fra Kongeriget paa Højskoler og Landbrugsskoler.

Det var en af Ludvig Schrøders største Glæder som Højskolemand, at Folkehøjskolen trods Adskillelsen i 1864 kom til at tjene Danskhedens Sag i Sønderjylland, og at saa at sige alle Folkehøjskoler fik Del i dets Gerning, der oprindeligt var tiltænkt Rødding Højskole.
